

Tos um fólkaræði (demokrati)

Hogni av Heiði:
Framhaldsgrein í
fimm portum um
fólkaræði — demo-
krati

II. Stýrifrælsi!

Nógv meta fólkaræði eftir, hvussu stýrslagið er, og ein onnur vanlig grundgeving fyr fólkaræði ljóðar: »Her kunnu vit velja millum fleiri politiskar flokkar«, (og so kemur ofta ein frágreiðing um, at summastaðni kunnu tey bert velja ein flokk, at har valdar diktatur!)

Hvussu nógv sannindi liggja í hesum? Tað tykist, sum tey flestu her heima velja at meta fólkaræði sum eina skipan, har avgerandi treytin fyri at rokja og gagna áhugamálinum hjá mesta fólkinum er ein fræls kapping millum politiskar kjarnur, flokkar. Hetta kann tykjast sum eitt óført og »heilsugott« politiskt virkseimi, men merkir hetta tað sama sum vald? Fremstu forsprákarar fyr hesum »frælsa« virkseimi er sanniliga peningavaldið, tí tað veit, at aftur her verður valdið mátað í mun til ogn av peningi. Valstriðið í nokrum av hesum peningastýrdu londunum er ein rættur handilsmarknaður: Figgjarligur stuðul frá stórfyrirtekunum hevur alla hesa øldina verið fullkomuliga avgerandi fyr valúrslitinum hjá einum flokki í hesum londum. Flokkunum tørva itrúliga nógvan pening at reka valstriðið, í fyrstu syftu fyr at keypa atkvøður frá ivingasama fólkinum — einamest frá teimum seljækum, sum gleðiliga fæla atkvøður sínar fyr ein so vorðan lótuvinning. (Her heima ganga fólk við lippum ella grind millum húsanna). Í øðru syftu krevst nógvur peningur at figgja tær ovurðýru politisku útvarps- og sjónvarpsreklamurnar og sendingarnar. Afturfyr peningagávarnar krevja stórfyrirtekurnar sjálvandi, at flokkurin røkir teirra áhugamal aftan — eina byggiuppáttu ella kanska skattaletta. Sostatt hevur ein verkafólkaflokkur ongan verðsins møguleika, tí sjálvandi lata virkisánarnir ikki pening til flokk, sum kann hotta hugnaliga og oyðsluta livið hjá sær og húski. — Tað er skilligt. Soleiðis ber tað til at varðveita peningaræðið ótálmað.

Peningaræði er ikki fólkaræði

Sum nú er, umboða hesi

stýri bert ríkmannastættina, og tí eru tað nærur teir beru miljóningar, ið sita í teimum. Hetta er eisini eitt prógv um, at bert fleirflokkaskipanin er eingin trygd fyr fólkaræðinum.

Frá peningastýrdu fleirflokkaskipanini er eitt stórt lop til einflokkaskipanina, sum finst í eitt nú nokrum londum, har verkafólkið tykist at valda. Einflokkaskipanin er aloftast komin í lag av serligum søguligum orsökum. Hon nýtist als ikki at vera stívin og trong. Mótsetningar og orrustir, sum í fleirflokkaskipanini koma fram í kappingini millum ymsar politiskar flokkar, koma í einflokkaskipanini fram í sjálvum flokkinum og statsapparatinum, tá arbeiðandi fólkið hevur tikið stýringina.

Um einflokkaskipanin megna at taka alsamt fleiri fólk upp í stýringina av øllum samfelagsstovnum, og at fólkið samstundis fær gagn av tí til egna menning, ja, tá er meira rokkið enn hjá peningastýrdu fleirflokkaskipanini, har tað hóast alt bert býðst einum litlum peningasterkum minniluta av fólkinum at manna stýrið ella sita uttanfyri við veruliga valdinum.

Tað er at siga, og ásanna, at tann stóri bati í livilíkindunum hjá øllum fólkinum í summum londum — eftir at einflokkaskipanin er vorðin veruleiki — er framdur, uttan at fólkið hevur att tey politisku rættindi, sum hjá okkum verða mett alneyðug fyrirtey! Hvussu ber hetta til?

Halda vit fast um, at fólkaræði merkir — bókstavliga — at fólkið hevur ræðið, tá mugu vit seta sum treyt, at samansetingin av stýringum og leiðslunum má avspegla sosiala samansetingina av samfelagnum í røttum lutfalli á øllum økjum. Bert tilik stýri kunnu taka avgerðir, ið í besta hátt umboða fólksins áhugamal.

Kvinnurnar, eins og verkafólkið, ið er meginparturin av fólkinum, krevja áleið somu lutfalslugu umboðan í stýringum.

Í áðurnevndu londum eru tað ikki meira ella minni tilvildarlig veljarafeløg, ið skulu gera av, hvør ið sleppur at stilla upp, men fólkið sjálvt á arbeiðsplássunum og

tjak og meiningar

Vit gera lesarar okkara varugar við, at treytin fyr at fáa lesarabrev upptikin undir hesum teiginum er, at blaðstjórnin veit, hvør hevur skrivað brævin.

áðrastaðni, og so statta stilla arbeiðsplássini sitt egna fólk upp. Tað er tí einginforðing fyr, at ein

einflokkaskipan gerst meira fólkaræðislig enn ein fleirflokkaskipan.

Avgerandi fyr samfelag arbeiðandi fólksins, ið hevur velt tað gamla um koll, er ikki spurningurin um einella fleirflokkaskipan, men hvør ið hevur valdið, og hvørjum hetta tæmir.

Harafurtimóti er fleirflokkaskipanin alneyðug í peningastýrda samfelagnum, har ein fáfolkað, men

valdandi stætt, ið eigur framleiðslutólini, rekur flokkar at berjast fyr sínum áhugamálinum — móti flokkum, ið (skulu eittast at) umboða áhugamálini hjá einari fólkastórari, men undirgívnari stætt, ið ikki eigur framleiðslutólini, men nýðist at nýta tey fyr áðarnar.

Sostatt kann fólkaræði fatast sum eitt stættaravgjørt, søguligt hugtak, sum fevnir um nógv, tó við størsta denti á, hvør ið situr við figgjarliga og politiska valdinum, og á

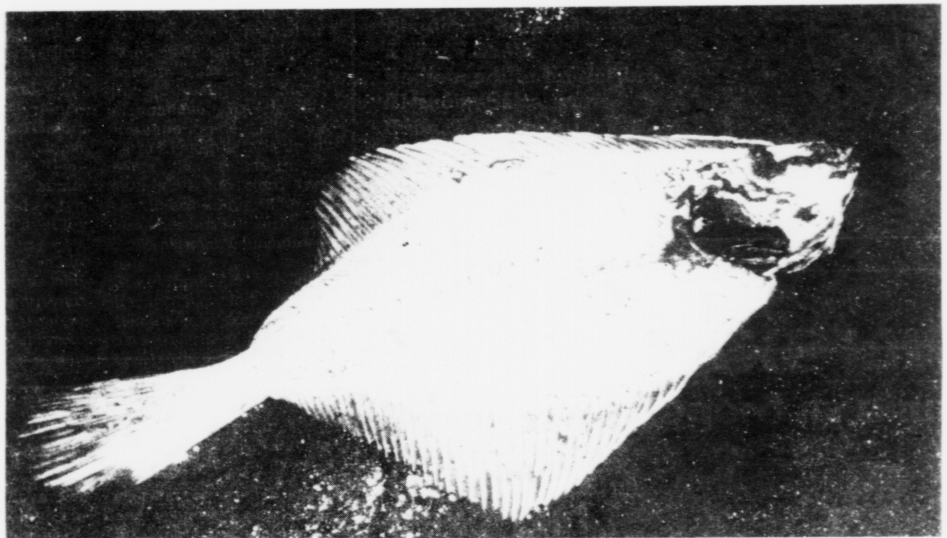
henda hátt valdar landinum.

Fólkaræði kann kallast, tá fólkið í sínum breiðasta tyðningi valdar.

Fólkaræði setir eisini veruligt sjálvstýri sum treyt — at landsins mál ikki verða umsitin og avgjörd uttanlanda av fremmandavaldi.

Meira um valið seinni.

Vaskimaskinan

Henda sandflundran varð funnin deyð á sandinum í Vági. Hon er deyð av dálking, skrivaði Jørgen M. Olsen í fyrsta partinum.

2. partur í greinaróð eftir Jørgen M. Olsen, Vági, um »dálkingarvandan og fiskaalng«.

Her skal sigast frá einum dømi, har stórar broytingar eru farnar fram í Vágssirði.

Fyri bert triati árum síðan, áðrenn Vágsbygd av álvara hevði breitt seg vestur til Vatnið, var eitt yðandi liv av ymsikum fiskasløgum heilt inni fyr Sandinum. Tá var áin, sum rennur úr Vatninum og oman í fjørðin, rein og djúp, og hevur hon altíð verið nevnd Laksá.

Av tí at hon tá var sera djúp í støðum og tiskili vandamikil at detta í, vorðu smáar brúgvir lagdar um hana, so sleppast kundi høgliga tvørtur um.

Tá tíðina ferðast dagliga einrúgva av sílum og álum millum Vatnið og fjørðin. Tá fiskaðu nógvir

vágbingar síl á Vatninum, og fingur teir mangan góðan fong av stórum sílum. Allurin treyt heldur ikki, tó litið varð roynt eftir honum. Eg og onkur annr royndi av og á eftir álli, og ofta var fongurin sera goður. Tað mesta eg nakrantíð fekk í einari rúsu eftir einari nátt, var 167 stórar állar, tá sýntist rúsan at vera púasta full.

Tá bygdin av álvara fór at breiða seg vestur móti Vatninum, fór dálkingin at gera um seg. Tá fyrstu tíðina vóru kolkomfýrar nýttir, og ein rúgva av øsku og øðrum burturkasti varð blakað í ána, so hon gjørdist heilt grunn. Og í staðin fyr at leggja eina felags kloakk norðan fyr ána, vóru allar kloakkir og vaskirrennur lagdar oman í Laksá við tí úrsliti, at alt hitt fyrr so yðandi livið fór at minka skjótt og er í dag við at doyggja út. Tíver er hetta helst ikki eindømi um áir og vøtn, sum fyrr vóru rein og full av livi.

Enn fyr bert einum tiggju árum síðani var nógvur állur og nógv síl at fáa inni fyr Sandinum. Tað kundi henda, tá eg glúpaði áll á Garðabrúgv, at eg eftir stutta og stilla summarnátt kundi fáa uppá ein fullan linustamp av állum. Men tað seinnu tíðina blivu fleiri blakaðir aftur í sjógv, tí teir høvdu sær ella svullir, helst av tí dálkaða umhvørvinum, teir livdu í.

Tá var Sandurin enn so reinur, at fjørumaðkurin kundi hava sínar smogur heilt uppi undir vegnum. Men nú er alt liv og fjørumaðkurin við at hvørva,

og skjótt verður heilt útkalt, tí hin fyrr so reini Sandurin er nú vorðin eitt stinkandi eitrandi evjudiki. Tað er tí ikki sjáldan at siggja seið og skrubbur svimja á land púasta í ørviti av dálking. Tað er heldur ikki sjáldsamt at finna deyðan seið og deyðar skrubbur á Sandinum.

Um hesir deyðu fiskar verða krundir, siggjast teir næstan onga livur at hava, bert eina litla slintru, sjálvt í bestu livratíð. Tað kundi tí sæð út, sum teir av hesi miklu dálking eru deyðir av onkrari livrasjúku.

Framhald

Heldur tú ikki

sosialin